

Fróðskaparsetur Føroya

Málpolitikkur

1. Inngangur

Fróðskaparsetrið er Føroya fremsti vitanar- og granskingarstovnur og landsins størsti stovnur fyri hægri útbúgvingar.

Fróðskaparsetrið skal granska og bjóða út granskingargrunndaða undirvísing á høgum altjóða stigi, og sum einasta universitet í heminum tryggjar Fróðskaparsetrið, at granskingargrunndað undirvísing verður útint á føroyskum.

Føroyska samfelagið raðfestir føroyskt mál í skúlum, fyrisiting, almennum miðlum og mentanarstovnum. Samsvarandi hesum læt Mentamálaráðið í 2007 gera eitt álit um málpolitikk, nevnt *Málmørk*.

Í álitinum er tilmæli um, at Fróðskaparsetur Føroya orðar eina málstevnu, sum greitt tekur støði í, at føroyskt er almenna málið í Føroyum. Endamálið er at tryggja føroyskt sum fullkomið og nýtiligt mál á øllum økjum í undirvísing og gransking í føroyska samfelagnum.

Í strategiskjalinum, *Mál og mið 2020-2024*, viðurkennir Fróðskaparsetrið sína serligu ábyrgd:

“Fróðskaparsetur Føroya hevur sum Føroya einasta universitet eina serliga ábyrgd – ið er størri enn ábyrgdin hjá universitetum í flest øllum øðrum londum – og tað er at varðveita og menna føroyska málið”.

Strategiætlanin hjá Setrinum setur síðani fram hesi lyfti og hesar raðfestingar:

- *At menna og seta í verk ein greiðan málpolitikk og vera ein málslig fyrimynd millum universitet í londum og økjum, sum hava líknandi stødd sum Føroyar og hava sítt egna mál.*
- *At arbeiða fyri, at føroyskt verður brúkt og ment sum vísindamál við greiðum vísindaligum frøðiorðum í øllum vísindagreinum og at stuðla útgávu av dygdargóðum vísindaligum verkum á føroyskum.*
- *At stuðla undirvísing í føroyskum máli á øllum undirvísingarstigum og nýtslu av føroyskum í samfelagnum sum heild og eisini at arbeiða fyri at styrkja føroyska málið millum færoyingar uttanlands.*
- *At stuðla gransking og undirvísing í føroyskum fyri teimum, ið ikki hava føroyskt sum móðurmál, serliga teimum, sum ikki hava eitt norðurlandskt mál sum móðurmál.*

2. Fróðskaparsetur Føroya sum føroyskur granskingar- og undirvísingarstovnur, partur av altjóða vísindasamfelagnum og luttakari í millumtjóða samstørvum um gransking og hægri útbúgvingar.

Samstundis sum Fróðskaparsetur Føroya hevur hesa serligu ábyrgd fyri móðurmálinum, er tað eisini partur av altjóða vísindasamfelagnum, har luttikið verður í mongum samstørvum á fremmandum máli. Málpolitikkurin skal tí bæði stuðla føroyskum máli og altjóða virksemini Setursins, har høvuðsmálini eru norðurlendskt og enskt.

Fróðskaparsetrið fær harumframt í dagliga virki sínum ágóða av førleikum og royndum hjá fólki, sum ikki hava føroyskt sum móðurmál, og málpolitikkurin skal taka atlit at hesum veruleika.

Meginreglan í málpolitikkinum hjá Fróðskaparsetrinum er, at skrivaða og talaða málið á Setrinum er føroyskt, bæði í undirvísing, gransking og fyrisiting, men at serligar umstøður onkuntíð krevja undantøk frá meginregluni.

Fróðskaparsetrið strembar eftir, at málið, sum verður nýtt á stovninum, altíð er dygdargott føroyskt, um tað so er í undirvísing, greinum, brøvum, starvslýsingum, undirvísingarætlanum, skeiðslýsingum, á heimasíðu ella aðrastaðni.

Enskt mál er somuleiðis ein fortreyt í vísindaligum virksemini, og Setrið skal tí stuðla upp undir førleikarnar hjá lesandi og starvsfólki í enskum máli. Av tí at altjóða undirvísingarar og lesandi eru á Setrinum, skulu neyðugar upplýsingar um stovnin vera tøkar á bæði føroyskum og enskum.

Á sama hátt skal Fróðskaparsetrið eggja til, at norðurlendskt mál verða brúkt í norðurlendskum samstarvi.

3. Íverksetan

Málpolitikkurin hjá Fróðskaparsetrinum verður settur í verk við hesum tiltøkum:

- i. Fróðskaparsetrið fer at eftirmeta, um vegleiðingar og stuðulsskipanir til starvsfólk og lesandi eru nøktandi, tá ið tað ræður um akademiskt mál, og fer at menna bestu mannagongdir fyri at fremja gott akademiskt føroyskt mál á øllum Setrinum.
- ii. Skeiðslýsingar verða skrásettar og tøkar á heimasíðuni hjá Setrinum. Um skeiðið brýtur meginregluna um, at tað er á føroyskum, skal hetta standa í skeiðslýsingini. Um altjóða lesandi taka eitt skeið, sum er á føroyskum, skal undirvísarin royna at greiða frá evninum á føroyska undirvísingarmálinum ella í so líttlan mun sum gjørligt víkja frá tí. Altjóða lesandi kunnu spyrja, hava framløgur, lata skrivligar uppgávur inn og fara til próvtøku á sínum móðurmáli ella á enskum, alt eftir, hvat er gjørligt og hóskar best.
- iii. Undirvísing á enskum ella øðrum máli verður avmarkað til tey skeið, sum fevna um undirvísing í fremmandamáli, skeið, har undirvísarin ikki hevur nøktandi føroyskar málførleikar og skeið, har undirvísingarmálið vegna altjóða samstarv er á øðrum máli.

Setrið kann bjóða skeið til framhaldsútbúgvingar á masterstigi, har undirvísingarmálið er lutvíst ella bara á enskum ella einum norðurlenskum máli. Til slík skeið verða treytir lagdar fyri tey lesandi um eitt ávíst førleikastig í málinum.

- iv. Próvdømingar eru yvirhøvur á sama máli sum undirvísingarmálið. Tó kann hetta eisini vera treytað av málsligu førleikunum hjá próvdómarum. Til próvtøkur í skeiðum, har undirvísingarmálið hevur verið enskt ella annað fremmandamál, men har undirvísarin er føroyingur, kann deildin eftir áheitan, og treytað av málsligu førleikunum hjá øllum viðkomandi próvdómarum, loyva lesandi at fara til próvtøku á føroyskum. Tá ið undirvísingarmálið er føroyskt, kann deildin eisini loyva lesandi at skriva uppgávur og fara til próvtøku á enskum, norðurlenskum ella øðrum máli, um tað er møguligt hjá starvsfólkunum á deildini at skipa fyri tí og við atliti at málsligu førleikunum hjá uttanhýsis próvdómarum.
- v. Doktoraritgerðir kunnu skrivast á føroyskum ella øðrum máli, alt eftir hvat tann lesandi ynskir og avvarðandi deild tekur undir við. Deildin og vegleiðaratoymið gera í hvørjum einstøkum føri eina meting av, um nóg nógvir og óheftir serfrøðingar eru á granskingarøkinum við nøktandi málsligum førleikum, so vissa fæst fyri, at úrvalið av skikkaðum andmælingum er í lagi. Ritgerðir, sum eru skrivaðar á øðrum máli enn føroyskum, skulu hava eitt úrtak á føroyskum, og ritgerðir, sum eru skrivaðar á føroyskum, skulu hava eitt úrtak á enskum ella øðrum máli.
- vi. Fróðskaparsetrið miðar ímóti at veita stuðul til undirvísing í føroyskum fyri starvsfólk við øðrum móðurmáli enn føroyskum, og tey fáa møguleika at søkja um niðurskurð í arbeiðsbyrðuni til sama endamál. Tað verður væntað av starvsfólki á Fróðskaparsetrinum, sum hava annað móðurmáli enn føroyskt, at tey innan eitt rímiligt áramál (umleið 3-4 ár) nema sær førleikar í føroyskum, soleiðis at tey í minsta lagi skilja føroyskt. Másligur førleiki í føroyskum verður tikin við sum ein týðandi førleiki, tá ið størv skulu setast, serliga føst størv, og víst verður til hendan málpolitikkinn í starvslýsingum.
- vii. Mælt verður til, at føroyskir undirvísarar og lesandi luttaka í samstørvum, har onnur mál eru aðalsamskiftismálið í samstarvinum (t.d. norðurlenskt og enskt). Fróðskaparsetrið miðar ímóti at førleikamenna undirvísarar og lesandi í akademiskum enskum, serliga ph.d.-lesandi.
- viii. Altjóða lesandi kunnu luttaka á skeiðum og í øðrum virkseimi í føroyskum á Setrinum, tá ið tað ber til og hóskar seg. Altjóða lesandi, sum luttaka á einum skeiði, har undirvísingarmálið er føroyskt, kunnu í ávísan mun fáa serundirvísing í føroyskum, treytað av umstøðum og orku. Skiftislesandi kunnu eisini fáa í boði hesa undirvísing.
- ix. Fróðskaparsetrið ætlar sær at tryggja, at lesandi og starvsfólk, ið nýta teknmáli, sjónveik ella orðblind, fáa so góðan stuðul til lestur og arbeiði sum yvirhøvur gjørligt.
- x. Akademisk starvsfólk verða eggjað til at miðla síni vísindaøki á føroyskum, tá ið tey m.a. undirvísa, samskifta í bókum, greinum og tíðarritum (í Fróðskaparriti), ymiskum miðlum og í undirvísingartilfari. Eisini verður birt upp undir, at klassiskir vísindaligir ella ástøðiligir

tekstir av serligum týðningi verða týddir til føroyskt og stuðlaðir eftir førimuni hjá Setrinum.

- xi. Akademisk starvsfólk verða í verki eggjað til at fremja nýtslu og menning av føroyskum akademiskum máli og neyvum frøðiorðum á føroyskum og at miðla hesi til lesandi og almenning. Hvør einstøk vísindagrein á Setrinum verður eggjað til at savna saman og breiða út viðkomandi nýggjyrði á sínum øki.
- xii. Allir fundir og alt virksemi á Setrinum yvirhøvur, eisini í fyrisitingini, skal vera á føroyskum, sí tó brot 2 omanfyri. Leiðslan og tey, sum stjórna nevndum og fundum á Setrinum, eiga at bera so í bandi, at luttakarar, sum ikki skilja málið nóg væl, kortini kunnu luttaka á so jøvnum føti sum gjørligt.
- xiii. Alt skrivligt tilfar og upplýsingar yvirhøvur frá fyrisitingini ella deildunum á Setrinum (fundarinnkallingar og -frágreiðingar, innbjóðingar til fyrilestrar, lýsingar fyri tiltøkum, tíðindi o.a.) skal vera á føroyskum, uttan so at serligar umstøður tala fyri øðrum; tó verður slíkt tilfar vanliga eisini tøkt á enskum og/ella norðurlendskum eftir tørvi. Innanhýsis skjøl ella arbeiðsskjøl kunnu vera á enskum.
- xiv. Fróðskaparsetrið miðar ímóti at nýta tøkni og vegleiðingar til at stuðla lesandi og starvsfólki at brúka føroyskt mál. Treytað av, at fíggjarlig orka verður fingin til vega, ætlar Setrið at veita hóskaði hjálparamboð til serliga starvsfólk og lesandi við lesi- og/ella skriviavbjóðingum.
- xv. Kunningar- og samskiptisøkið á Setrinum skal vera føroyskt í so stóran mun, sum til ber. Undirvísingar og lesandi verða eggjað til at umseta opin forrit.
- xvi. Fróðskaparsetrið skal hava eina málnevnd, sum vísir til rektaran ella eitt umboð fyri rektaran. Nevndin skal hava umboðan frá hvørjari deild, úr fyrisitingini og fyri tey lesandi á Setrinum. Nevndin samstarvar eftir tørvi við Málráðið. Nevndin skal javnan geva leiðslutoyminum og øðrum starvsfólki á Setrinum ráð um viðkomandi evni, koma við uppskotum um, hvussu málpolitikkurin skal setast í verk, og fylgja við, hvussu tað gongur, samskipta um viðkomandi mál við áhugapartar, eftirmeta málpolitikkinn og íverksetanina av honum eftir tørvi, upplýsa um endurskoðan og dagføring av málpolitikkinum.

4. Umsjón og ábyrgd

Setursskrivstova, deildir, deplar og stovnar á Fróðskaparsetrinum hava ábyrgd av at fáa málpolitikkinn at virka á Fróðskaparsetri Føroya. Rektarin hevur evstu ábyrgd av málpolitikkinum og kann loyva tíðaravmarkað frávik í einstøkum ásetingum, gerst hetta neyðugt.

ⁱ Um teknmál, sí *Málmørk* 2007: 107, s. 2.